

Kəsəmənli Ə.K.

16-20 YAŞLI QIZLARDA BƏDƏN SƏTHİ SAHƏSİNİN KONSTITUSİONAL ASPEKTLƏRİ

Azərbaycan Tibb Universitetinin İnsan anatomiyası və tibbi terminologiya kafedrası, Bakı

Məqalədə 16-20 yaş həddində olan azərbaycanlı qızlarda bədən dəri örtüyü sahəsinin konstitusional aspektdə öyrənmək məqsədilə aparılmış tədqiqat işi haqqında məlumat verilmişdir.

755 nəfər 16-20 yaşlı azərbaycanlı qızda bədən dəri örtüyü sahəsinin konstitusiyası tədqiq edilmişdir. Onlardan 329 nəfərini – 16-17, 426 nəfərini – 18-20 yaşlı qızlar təşkil etmişdir. Somatotipləşdirmə B.A.Hukumov - B.П.Чмеуов metodu ilə, bədən dəri örtüyü sahəsi isə analitik formul üzrə müəyyənləşdirilmişdir.

Tədqiqat göstərmişdir ki, 16-20 yaşlı qızlar arasında leptosom konstitusiyaya 152 nəfərdə (20,13%), mezosom konstitusiyaya 259 qızda (34,31%), meqalosoma 266 nəfərdə (35,23%), qeyri-müəyyən konstitusiyaya isə 78 nəfərdə (10,33%) rast gəlini. Müəyyən edilmişdir ki, tədqiqata cəlb olunan qızlarda bədən dəri örtüyü sahəsi göstəricisinin qiyməti birbaşa onların bədən quruluşu tipindən asılıdır. Aparılan tədqiqata əsasən demək olar ki, 16-20 yaşlı azərbaycanlı qızlarda bədən dəri örtüyü sahəsinin fərdi minimum və maksimum qiymətlərinin leptosom konstitusiyaya qrupunda bütün qalan konstitusiyaya tiplərindən az olur. Beləliklə, tədqiqata əsasən öyrənilən populyasiyadakı müxtəlif konstitusiyalara aid 16-17 və 18-20 yaşlı qızlar arasında konstitusional tiplərin yayılma xüsusiyyəti aşkar edildi, onların bədən səthi sahəsinin konstitusional, somatotipoloji, fərdi və yaş xüsusiyyətləri müəyyənləşdirildi.

Açar sözlər: konstitusiyaya, somatotiplər, bədən dəri örtüyü sahəsi, qızlar, fiziki inkişaf

Ключевые слова: конституция, соматотипы, площадь кожных покровов тела, девушки, физическое развитие

Key words: constitution, somatotypes, the area of the skin covering the body, girls, physical development

Bədən dəri örtüyü sahəsi fiziki inkişafın çox mühüm göstəricisidir. Bu göstəricinin öyrənilməsi tədqiqatın anatomoantropoloji profilinin ən vacib atributlarından biri kimi qəbul edilir [1-3]. Lakin elmi ədəbiyyatda bu parametrin konstitusional və somatotipoloji xüsusiyyətləri haqqında dəlillər, demək olar ki, yox dərəcəsindədir. Müxtəlif konstitusiyaya qruplarında orqanizmin, həmçinin onun müxtəlif nahiyələrinin (kəllə, çanaq və s.) yaş, fərdi, cinsi, eləcə də konstitusiyanın fizioloji funksiyalarla əlaqəsinin xüsusiyyətlərinin öyrənilməsinə [4-8] baxmayaraq, dəri örtüyü sahəsinin tədqiqinə rast gəlinmir. Bu növ tədqiqat işləri 16-20 yaş həddində olan qızlara da tətbiq edilməyib. Buna görə tədqiqat işində bu problemin öyrənilməsinin zəruriliyi məqsədə-

uyğun hesab edilir.

Tədqiqatın məqsədi 16-20 yaş həddində olan bir qrup azərbaycanlı qızda bədən dəri örtüyü sahəsinin konstitusional aspektdə tədqiq etməkdən ibarətdir.

Tədqiqatın material və metodları. 16-20 yaş dövrünə aid 755 nəfər azərbaycanlı qız üzərində tədqiqat işi aparıldıq, onlardan 329 nəfəri – 16-17, 426 nəfəri isə – 18-20 yaş qrupuna daxil idi.

Gənclik yaşı dövrünə aid qızlarda 16-17 yaş qrupu həddindən 18-20 yaş həddinə keçiddə onların orqanizmində, adətən, ciddi hormonal dəyişikliklər gedir və bundan sonra 18-20 yaş həddində ikincili cinsi əlamətlər tam formalaşır [4]. Orqanizmdə belə fizioloji dəyişikliklərin nisbi norma həddində mövcudluğunu nəzərə alaraq 16-20 yaş həddinin iki yaş dövrü həddinə bölünməsinə məqsədəuyğun hesab etdik və gənclik yaşı

dövrünü iki mərhələyə – 16-17 və 18-20 yaş mərhələlərinə böldük.

Bütün elmi-tədqiqat işlərinə olduğu kimi, biz də çıxarma meyarlarını əsas götürərək, bir sıra xəstəliklərin mövcudluğunda onlar üzərində müayinə aparılmamasına qərar verdik. Belə patologiyalara, əsasən, böyrək və böyrəküstü vəzi patologiyaların, bədxassəli işləri, hiperparatiroidizmi, hipoparatiroidizmi, mədə-bağırsaq yolu orqanlarının və qaraciyər xronik xəstəliklərinin, Pəcet xəstəliyinin, şəkərli diabeti, hipoponadizmi, revmatoid artiritini, uzunmüddətli immobilizasiyaları aid etdik.

Somatotipləşdirməni B.A.Никитюк - В.П.Чернов (1990) [4] metodu üzrə apardıq. Bu tipologiya üzrə üç konstitusiyaya qrupu – leptosom, mezosom, meqalosom konstitusiyaya qrupları ayırdı. Həmin qruplardan yeddi somatotip fərqləndirdik. Belə ki, leptosom konstitusiyaya qrupunda astenik və stenoplastik somatotipləri, mezosomda – piknik və mezoplastik, meqalosomda isə atletik, subatletik və euriplastik somatotipləri müəyyən-ləşdirdik. Sonra astenik və euriplastik somatotipləri də, müvafiq olaraq iki somatotipə böldük: astenik somatotipdə ensizsümlüklü və enlisümlüklü astenik somatotipləri, euriplastik somatotipdə isə hündürboylu və alçaqboylu euriplastik somatotipləri aşkar etdik. Bunlardan əlavə, heç bir somatotipə uyğun olmayanları qeyri-müəyyən konstitusiyaya qrupu kimi adlandırdıq. Bu qrup bütün hallarda ya mezosom, ya da meqalosom konstitusiyaya qrupuna yaxın olur. Belə konstitusiyaya qrupunda somatotip bölgüsü olmur. Hər bir somatotipi aydın nəzərə qarpan anatomo-antropometrik fərqliliklərlə əsaslandırdıq.

Cədvəl 1. Müxtəlif bədən quruluşuna mənsub qızların somatotiplər üzrə bölgüsü (mütləq qiymət; %-lə; min-max)

Konstitusiyaya tipi, somatotip	n	Göstəricinin qiyməti %-lə, min və max-la
Leptosom	152; onlardan:	
- astenik enlisümlüklü	11	7,2±0,42; (5,0-9,5%)
- astenik ensizsümlüklü	32	21,1±0,36; (18,0-24,3%)
- stenoplastik	109	71,7±0,19; (66,2-76,8%)
Mezosom	259; onlardan:	
- piknik	89	34,4±0,69; (34,3-65,7%)
- mezoplastik	170	65,6±0,49; (31,3-68,7%)
Meqalosom	266; onlardan:	
- atletik	34	12,8±0,18; (10,7-15,1%)
- subatletik	75	28,2±0,34; (21,4-35,7%)
- euriplastik hündürboylu	80	30,1±0,28; (23,8-35,7%)
- euriplastik alçaqboylu	77	28,9±0,16; (25,4-32,2%)
Qeyri-müəyyən	78	100%

Qeyd: 1. Rastgəlmə əlamətinin faiz göstəricisini qiymətləndirən zaman 16-17 və 18-20 yaş qruplarında aid qızlardan onun ölçü göstəricisini minimum və maksimum kimi qəbul edilmişdir.

2. n – müşahidələrin sayı.

Bədənin dəri örtüyü sahəsinin mövcud [9] analitik formul ($S=100+P+(L-160)/100$) üzrə hesabladıq. Burada – “S” – kvmlə dəri örtüyü sahəsinin, P – bədənin kütləsinin (kiloqramlarla), L – boyu (santimetrlərlə) göstərir.

Əldə olunan dəlillər morforetik təhlil baxımından statistik işlənmiş, orta riyazi göstəricilər, onların xətaları hesablanmışdır. Qruplar arasındakı fərqlərin dürlüştürülmə G.F.Авданилов tərəfindən hazırlanan (1980) [10] etibarlılıq intervalları metodu ilə hesablandı.

Tədqiqatın nəticələri və onların müzakirəsi. Tədqiqata cəlb edilmiş 16-20 yaş həddində olan 755 qızdan 152-də leptosom konstitusiyaya (20,13%), 259-da mezosom (34,31%), 266-da meqalosom (35,23%) və 78-də qeyri-müəyyən (10,33%) konstitusiyaya qrupu müəyyən edilmiş (cədvəl 1).

1-ci cədvəldən görüldüyü kimi, leptosom konstitusiyaya qrupuna mənsub 16-20 yaşlı qızlar arasında stenoplastik somatotip (71,7%) astenik enlisümlüklü somatotipə (7,2%) aid qızlardan 9,95 dəfə ($p<0,05$), astenik ensizsümlüklü somatotipə (21,1%) aid qızlardan isə 3,40 dəfə ($p<0,05$) çox aşkar edilmiş. Mezosom konstitusiyaya mənsub qızlar arasında rastgəlmə tezliyinə görə mezoplastik somatotip (170 hallarda) üstünlük təşkil edir, piknik somatotipi aid qızlara ondan az (89 halla) rast gəlinir. Bu konstitusiyaya qrupunda mezoplastik somatotipə aid qızların faiz göstəricisi (65,6) piknik somatotipə aid qızların analoji göstəricisindən (34,4%), 2,09 dəfə ($p<0,05$) çox

olub. Meqalosom konstitusiyaya qrupuna mənsub qızlar arasında euriplastik hündürboylu somatotipə aid qızların nümayəndələri (80 halda) mütləq say baxımından üstünlük təşkil edib, onlardan bir qədər az (77) hallarda euriplastik alçaqboylu və subatletik (75 halda) somatotiplərə aid qızlar müşahidə edilmiş. Bu konstitusiyaya qrupu üzrə izlənən atletik somatotipə mənsub qızlar xeyli az (34 halda) aşkarlanmış. Meqalosom konstitusiyaya qrupunda atletik somatotipə mənsub qızlar həmin qrupun yerdə qalan üç somatotipi ilə müqayisədə, həm də dürlüştüklə az (12,8%) olması ($p<0,05$) qeyd olunmuş. Müəyyən edilmiş ki, [4] astenik somatotip orqanizmin boy artımı proseslərinin yavaşına markerini təşkil edir, hiperstenik (piknik) somatotip isə boy artımının, orqanlar və toxumaların diferensiasiyasının, erkən cinsi yetişkənliyin sürətlənmə prosesinə (akselerasiyaya) uyğun gəlir. Hesab edilir ki, astenik və qeyri-müəyyən somatotiplərdə boy uzanması 21 yaşda, piknik, atletik, subatletik somatotiplərdə 17-18 yaşlarda başa çatır [11]. Qeyd etmək lazımdır ki, qızlarda dəri örtüyünün sahəsi birbaşa onların bədən quruluşun tipindən asılıdır (cədvəl 2).

16-17 yaş həddində olan leptosom konstitusiyaya mənsub qızlarda bədənin səthinin dəri örtüyü sahəsi göstəricilərinin qiyməti digər konstitusiyaya qrupları ilə müqayisədə ən az, yəni minimal olur. Belə ki, bu göstərici ilə müqayisədə, onun qiyməti mezosom konstitusiyalı qızlarda 1,16 dəfə ($p<0,05$), meqalosom konstitusiyalı qızlarda 1,18 dəfə ($p<0,05$), qeyri-müəyyən konstitusiyalı qızlarda isə 1,16 dəfə ($p<0,05$) çox olur. 18-20 yaş həddində olan leptosom konstitusiyaya mənsub

qızlarda bədən səthi sahəsinin qiymətinin mezosom konstitusiyaya mənsub qızlardakından 1,15 dəfə ($p<0,05$), meqalosomdan 1,22 dəfə ($p<0,05$), qeyri-müəyyən konstitusiyaya aid qızlardan 1,16 dəfə ($p<0,05$) az olması müşahidə edilmiş.

Beləliklə, nəzərə çatdırmaq lazımdır ki, öyrənilən hər iki yaş qrupu qızlarında bədən səthi sahəsinin fərdi minimum və fərdi maksimum qiymətlərinin leptosom konstitusiyaya qruplarına nisbətən az olması qeydə alınmış.

Tədqiqat zamanı 16-17 yaş həddindən 18-20 yaş həddinə keçid dövründə qızlarda bədən səthi sahəsinin xüsusiyyətləri də təhlil edilmiş. Malum olmuşdur ki, bədən səthi sahəsi leptosom konstitusiyalı 18-20 yaşlı qızlarda, 16-17 yaşlı qızlarla müqayisədə 1,03 dəfə, mezosom olan konstitusiyalı 1,02 dəfə, meqalosom konstitusiyalı 1,06 dəfə, konstitusional tipi qeyri-müəyyən olanlarda – 1,03 dəfə çox olmuş. Beləliklə, 16-17 və 18-20 yaş həddində olan qızlarda bədən səthi sahəsinin fərdi minimum və fərdi maksimum qiymətləri öz aralarında o qədər də fərqlənmir.

Somatotiplərdən asılı olaraq 16-17 və 18-20 yaş həddində olan qızlarda bədən səthi sahəsi müəyyənləşdirilmişdir (cədvəl 3).

16-17 yaşlı qızlarda bədənin dəri örtüyü sahəsi astenik enlisümlüklü somatotipdə ən az, yəni minimal olur. Onunla müqayisədə bu əlamət astenik ensizsümlüklü somatotipə mənsub qızlarda, demək olar ki, dəyişilmir; stenoplastik somatotipə aid qızlarda həmin göstəricinin qiymətinin astenik enlisümlüklü somatotipə müqayisədə 1,05 dəfə, mezoplastik somatotip nümayəndələrində 1,15 dəfə, piknik

Cədvəl 2. Yaş aspektində müxtəlif konstitusiyaya qrupuna mənsub qızlarda bədən səthinin dəri örtüyünün sahəsi ($X \pm S_x$; min-max, kvsm-la)

Konstitusiyaya	Müşahidələrin sayı	Göstəricilərin qiyməti	Müşahidələrin sayı	Göstəricilərin qiyməti
	n	16-17 yaş	n	18-20 yaş
Leptosom	74	14443±40,8 13855-15525	78	14806±71,5 13200-16305
Mezosom	99	16700±78,4 15205-19110	160	17020±45,6 14855-18005
Meqalosom	96	17027±92,8 15410-20000	170	18097±92,2 14055-20010
Qeyri-müəyyən	36	16730±149,1 14325-18105	42	17180±79,9 16055-18225

Qeyd: n – müşahidələrin sayı.

Çadval 3. Yaş aspektində müxtəlif somatotipə aid qızlarda bədən səthi sahəsi
($X \pm S_x$; *min-max*, kv sm-lə)

Somatotip	Müşahidələrin sayı,	Göstəricilərin qiyməti	Müşahidələrin sayı	Göstəricilərin qiyməti
	n	16-17 yaş	n	18-20 yaş
Astenik ensizsümlü	18	14330±155 13850-14850	14	14360±166 13200-15200
Astenik enlisümlü	7	14120±162,1 13860-14920	4	14620±220,4 13600-15100
Stenoplastik	49	14880±73,9 13220-15520	60	15440±58,6 14200-16300
Mezoplastik	60	16180±72,9 15200-18000	110	16600±39,5 14850-17200
Piknik	24	17220±115,9 16200-19100	65	17440±49,5 16500-18000
Atletik	19	17560±190 16200-19200	15	17820±372,3 14200-19200
Subatletik	45	17670±157,1 15400-19100	30	17870±212,4 14050-18720
Euripplastik hündürboylu	30	18520±123,4 17200-20000	50	18860±47,3 16570-20010
Euripplastik alçaqboylu	32	17360±283,9 16000-19208	45	17840±86,9 15400-18200
Qeyri-müəyyən	30	16730±145,1 14321-18100	48	17180±77,9 16055-18225

Qeyd: n – müşahidələrin sayı

somatotipdə 1,22 dəfə, atletikdə 1,24 dəfə, subatletikdə 1,25 dəfə, euripplastik alçaqboylu somatotipdə 1,23 dəfə, euripplastik hündürboylu somatotipdə 1,31 dəfə və qeyri-müəyyən somatotipdə 1,18 dəfə çox olması aşkar edilib.

18-20 yaşlı qızlarda isə bədənini dəri örtüyü sahəsinin astenik ensizsümlü somatotipə aid qızlarda ən az, yəni minimal olması nəzərə çarpır. Bu qiymətlə müqayisədə həmin əlamət astenik enlisümlü somatotipə mənsub qızlarda, demək olar ki, dəyişilmir; lakin bu göstəricinin hər bir qiymətlə müqayisədə stenoplastik somatotipdə 1,08 dəfə, mezoplastik somatotipə aid qızlarda – 1,16 dəfə, piknikdə – 1,21 dəfə, atletikdə – 1,24 dəfə, subatletikdə – 1,24 dəfə, euripplastik alçaqboylularda, həmçinin 1,24 dəfə, euripplastik hündürboylularda – 1,31 dəfə və qeyri-müəyyən somatotipdə – 1,20 dəfə çox olması qeydə alınıb.

Tədqiqatdan aydın olmuşdur ki, həm 16-17, həm də 18-20 yaş qruplarında bədənini dəri örtüyü sahəsinin fərdi minimum və fərdi maksimum göstəricilərinin qiyməti bütün qalın somatotiplərlə müqayisədə, astenik və stenoplastik somatotiplərə aid qızlarda ən az göstərici qiyməti hesab edilir.

Beləliklə, aparılan elmi işə əsasən, tədqiq edilən qrupda (populyasiyada) müxtəlif konstitusiyaya mənsub qızların say göstəriciləri aşkarlanıb; gənclik yaşı həddində olan qızlarda bədənini dəri örtüyü sahəsinin konstitusional, somatotipoloji, fərdi və yaş xüsusiyyətləri müəyyən edilə bilər ki, bunlar da həm tibbin anatomiyası, biologiyası, qida gigiyenası, antropologiyası kimi nəzəri fənləri, həm də qeyri-infeksiyon xəstəliklərdə, eləcə də dietologiyası və nutrisiolojiyada [1, 2] tətbiqi tibb sahələri üçün böyük əhəmiyyət kəsb edə bilər.

Ədəbiyyat

1. Никитюк Д.Б., Алексеева Р.Т., Миннибаев Т.Ш., Ключкова С.В. Алиментарно-зависимая патология и конституциональный подход: перспективы использования и результаты // Журнал анатомии и гистопатологии, – 2014. – Т.3. – Вып. 1 (9). – с.16-19.
2. Никитюк Д.Б., Николенко В.Н., Ключкова С.В., Миннибаев Т.Ш. Индекс массы тела и другие антропометрические показатели физического статуса с учетом возраста и индивидуальнотипологических особенностей конституции женщин // Вопросы питания, – 2015. – Т. 84. – Вып.4. – с.47-54.
3. Şadlinski V.B., Abdullayev A.S. Antropologiya elminin təşəkkül və inkişaf perspektivləri // Azerbaijan Medical Journal, – 2018. – № 4. – s. 129-132.
4. Никитюк Б.А., Чтецов В.П. Морфология человека. – Москва: изд. Московского университета, – 1990. – 320 с.
5. Шанкин А.А. Связь конституции человека с физиологическими функциями. – Москва: Берлин, – 2015. – с. 523-535.
6. Quliyeva K.C. Qanadabənzər – əng yarığının kranioskopik və morfometrik tədqiqinin nəticələri. // Azerbaijan Medical Journal, – 2018. № 1. – s. 76-80.
7. Qambayeva Ş.F. Müxtəlif yaş qruplarına aid normal qadın çanağının pelviometrik göstəriciləri // Azerbaijan Medical Journal, – 2019. – № 1. – s. 77-81.
8. Əliyeva S.A. Üz kəlləsinin müxtəlif formalının yan görünüşündə asimmetriyanın təyini. // Azerbaijan Medical Journal, – 2020. – № 1. – s. 172-176.
9. Мартиросов Э.Г., Методы исследования в спортивной антропологии. – Москва: Физкультура и спорт, – 1982. – 199 с.
10. Автандилов Г.Г. Морфометрия в патологии. – Москва: Медицина, – 1980. – 300 с.
11. Анисимова Е.Н. Антропометрические характеристики и биохимические показатели крови юношей различных типов телосложения / автореф... канд. мед.наук, – Красноярск, – 2004. – 25 с.

References

1. Nikityuk D.B., Alekseyeva R.T., Minniyayev T.S.H., Klochkova S.V. Alimentarno-zavisimaya patologiya i konstitutsional'nyy podkhod: perspektivy ispol'zovaniya i rezul'taty // Zhurnal anatomii i gistopatologii, – 2014. – vol. 3. – Issue. 1 (9). – p.16-19 (In Russ.).
2. Nikityuk D.B., Nikolenko V.N., Klochkova S.V., Minniyayev T.S.H. Indeks massy tela i drugie antropometricheskiye pokazateli fizicheskogo statusa s uchedom vozrasta i individual'notipologicheskikh osobennostey konstitutsii zhenshchin // Voprosy pitaniya, – 2015. – vol. 84. – Issue 4. – p. 47-54 (In Russ.).
3. Şadlinski V.B., Abdullayev A.S. Antropologiya elminin təşəkkül və inkişaf perspektivləri // Azerbaijan Medical Journal, – 2018. – vol. 4. – p. 129-132.
4. Nikityuk B.A., Chtetsov V.P. Morfologiya cheloveka. – Moscow: izd. Moskovskogo universiteta, – 1990. – 320 p. (In Russ.).
5. Shchankin A.A. Svyaz konstitutsii cheloveka s fiziologicheskimi funktsiyami. – Moscow: Berlin, 2015, p. 523-535 (In Russ.).
6. Quliyeva K.C. Qanadabənzər – əng yarığının kranioskopik və morfometrik tədqiqinin nəticələri. // Azerbaijan Medical Journal, – 2018. vol. 1. – p. 76-80.
7. Qambayeva Ş.F. Müxtəlif yaş qruplarına aid normal qadın çanağının pelviometrik göstəriciləri. // Azerbaijan Medical Journal, – 2019. – vol. 1. – p. 77-81.
8. Əliyeva S.A. Üz kəlləsinin müxtəlif formalının yan görünüşündə asimmetriyanın təyini // Azerbaijan Medical Journal, – 2020. – vol. 1. – p. 172-176.
9. Martirosov E.G. Metody issledovaniya v sportivnoy antropologii. – Moscow: Fizkultura i sport, – 1982. – 199 p.
10. Avtandilov G.G. Morfometriya v patologii. – Moscow: Meditsina, – 1980. – 300 p. (In Russ.)
11. Anisimova Ye.N. Antropometricheskiye kharakteristiki i biokhimicheskiye pokazateli krovi yunoshyey razlichnykh tipov teloslozheniya / PhD Thesis. – Krasnoyarsk, 2004. – 25 p. (In Russ.)

КОНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ПЛОЩАДИ ПОВЕРХНОСТИ ТЕЛА У ДЕВУШЕК 16-20 ЛЕТ

*Кафедра анатомии человека и медицинской терминологии
Азербайджанского медицинского университета, Баку*

Резюме. В статье представлено сообщение об исследовании, проведенного с целью изучения площади поверхности тела у девушек-азербайджанок 16-20 лет в конституциональном аспекте.

Конституция площади кожных покровов тела была изучена у 755 девушек – азербайджанок 16-20 летнего возраста. Из них 16-17 летние составили – 329 человек, 18-20 летние – 426. Соматотипирование проводили по методике Б.А.Никитюка - В.П.Чтецова, площадь кожных покровов тела определяли по аналитической формуле.

Исследование показало, что среди девушек 16-20 летнего возраста лептосомная конституция встречается в 152 случаях (20,13 %), мезосомная – в 259 случаях (34,31 %), мегалосомная – в 266 случаях (35,23 %), неопределенная – в 78 случаях (10,33 %). Было выявлено, что площадь кожных покровов тела у девушек существенно зависит от типа телосложения. Индивидуальные минимум и максимум площади кожного покрова тела у девушек 16-20 лет при лептосомной конституции меньше, чем у представительниц всех остальных конституциональных групп. Таким образом, на основании исследований выявлено количественное представительство девушек разных конституций в популяции; определены конституциональные, соматотипологические, индивидуальные и возрастные особенности площади поверхности тела у девушек 16-17 и 18-20 лет.

Kasamanli A.K.

CONSTITUTIONAL ASPECTS OF BODY SURFACE AREA IN GIRLS AGED 16-20 YEARS

*Department of Human anatomy and medical terminology,
Azerbaijan Medical University, Baku*

Summary. The article provides information about the research conducted to study the area of the skin of the body in the constitutional aspect of Azerbaijani girls aged 16-20.

The constitution of the body skin surface area constitution of 755 Azerbaijani girls was studied. 329 of them were girls aged 16-17, 426 girls aged 18-20. Somatotyping was determined by the B.A.Nikityuk – V.P.Chtechov method and the skin area of the body determined by the analytical formula.

The study showed that among 16-20 year old girls, 152 people (20,13%) had a leptosomal constitution, 259 girls (34,31%) had a mesosomal constitution, 266 people (35,23%) had a megalasoma, and 78 people (10.33%) had an uncertain constitution was encountered. It was found that in girls involved in the study, the value of the skin area of the body directly depends on their body type. According to the study, the individual minimum and maximum values of the skin area of the body in Azerbaijani girls aged 16-20 years old are lower than in all other types of constitutions in the leptosome constitutional group. Thus, the study revealed prevalence of constitutional types among girls aged 16-17 and 18-20 belonging to different constitutions in the studied population their constitutional, somatotypological, individual and age characteristics of their body surface area were identified.

Müəlliflə əlaqə üçün:

Kəsəmənli Əfqanə Kamran qızı – Azərbaycan Tibb Universitetinin İnsan anatomiyası və tibbi terminologiya kafedrasının assistenti, Bakı

E-mail: afqana35@mail.ru